

Jiří Tejral

UČO 218820

Udržitelný rozvoj lidské solidarity

Dříve, než se zaměřím na konkrétní problematiku, jsem nucen ozřejmit svůj osobní pohled na program Rozvojových cílů tisíciletí a projektu Česko proti chudobě, který je víceméně jeho konkrétním národním výhonkem.

Skutečně je neuvěřitelné, že bylo možné 191 specifických zájmů, reprezentovaných 191 státy, přeformulovat do 18 definicí, 8 cílů, stručně vystihujících ty nejnnutnější kroky pro zachování společné lidské existence v nastávajícím tisíciletí. Zde musím podotknout, že plně respektuji nutnost takové dohody a že Summit tisíciletí 2000 je v tomto ohledu historickým milníkem.

Na druhé straně není možné nevidět, jak od základu racionálně účelová, ideově zatížená a ve své (dokonce snad neuvědomělé?) podstatě falešná, je hra na rozvojové cíle.

Pokusím se o stručnou subjektivní reinterpetaci této mezinárodní úmluvy z kódu obecné, lingvistické formulace, ve kterém jsou předkládány, do zjevného byrokraticko politického jazyka, ve kterém zřetelně vyniká jejich primární obsah.

Kdo někdy držel v rukou obchodní smlouvu, nebude překvapen ani četbou Rozvojových cílů tisíciletí. Okcidentální kapitalismus na vrcholu sil, klade na hraně udržitelné existence inteligentního života podmínky, za jakých je ochoten ustoupit ze svých nároků institucionalizované a legalizované ziskuchtivosti, takže úvodních šest cílů vypovídá, dle mého možná poněkud expresivního názoru, pouze o následujícím:

1. Našemu ekonomickému systému nebudou kladeny překážky (chudoba)
2. Demokratické principy prosadíme za každou cenu (hlad)
3. Přineseme Vám řád byrokratické instituce (vzdělání)
4. Naše kultura z Vás udělá lidi (rovnost pohlaví)
5. Náš Bůh Vás naučí se modlit (úmrtnost)
6. Naše technologie Vám ukáží jak žít (nemoci)

Až poslední dva cíle, (č.7 Zajistit udržitelný stav životního prostředí, a č.8 Budovat světové partnerství pro rozvoj) nahuštěné deseti úkoly, dávají prostor relevantním požadavkům. Jakoby až zde bylo vymezeno místo pro obecně nutné cíle a až po definování požadavků industriálně kapitalistické lobby vznikl prostor pro požadavky „druhé“ jednající strany. Zdá se, že až sem byly odsunuty vzpomínky na duchovní a intelektuální veličiny, které čtou v myslích a motivech současného světa, bez zátěže tendenčního závaží specifické (zejména ekonomické) vzdělanosti a dokáží formulovat skutečné plány na budoucí uspořádání lidské společnosti.

Zajistit udržitelný stav životního prostředí a Budování světového partnerství pro rozvoj, to by měli být základní cíle pro vyváženou společnost s rozvinutou zodpovědností v moderním světě. Bez stabilního ekologického systému, (tedy planety umožňující život lidské populace, která bude schopna žít podle revidovaných hodnotových měřítek, protože ty dosavadní neúměrně zatěžují přírodní zdroje) není možné realizovat změnu. Jsme v situaci, kdy už není cesty zpět a problém není možné řešit v rámci tržního hospodářství za pomoci vědy a techniky. Je nutné vytvořit společenský pořádek, který by nebyl závislý na růstu spotřeby surovin. Nová společnost musí zaručit trvalé zlepšování kvality života a harmonické soužití lidí různých sociálních skupin z odlišných kulturních oblastí. Vznik a vývoj takové společnosti musí být podložen takovou hospodářskou strukturou, která využije přírodní zdroje zodpovědněji, ve větším souladu s přírodou. K dosažení těchto cílů je nutné reformovat dosavadní instituce, změnit styl života, výchovu, pracovní podmínky a dlouhodobě nově stanovit sociální a morální hodnoty.

„Řešením směřujícím k trvale udržitelnému kvalitativnímu rozvoji (nikoli tedy kvantitativnímu růstu) lidské společnosti je pouze změna struktury globálního systému jako celku, tedy zejména změna jeho informačních vztahů: cílů, sociálních norem, motivací, přímých i zpětných vazeb. Taková změna je svými předpoklady, rozsahem, složitostí i důsledky srovnatelná pouze se dvěma událostmi v historii lidstva, a to se zemědělskou revolucí v neolitu a průmyslovou revolucí zahájenou před dvěma sty padesáti lety. Nutným, nikoliv však postačujícím předpokladem revoluce směřující k trvale udržitelnému rozvoji (sustainable development) nebo snad vhodněji způsobu života (sustainable living) je dobrovolné omezení růstu. Základem je stabilizace počtu obyvatel naší planety a stabilizace průmyslové výroby, ale ani to samo o sobě nestačí. Perspektivu má pouze společnost směřující k trvale udržitelnému způsobu života (sustainable society), společnost, která může přetrvat po generace, schopná dívat se dostatečně daleko kupředu. Nikdo ale přesně neví, jak má taková budoucí trvale udržitelná společnost vypadat, a nikdo ani nemá právo ji komukoli

vnucovat, tím méně násilím.“ [Meadows, D.,H., Meadows, D.,L., Randers,J.: 1992. *Beyond the Limits(Překročení hranic)*. Vermont: Chelse Green]. Podle autorů knihy Překročení hranic musí každá trvale udržitelná společnost splňovat tři základní předpoklady:

1. Míra užívání obnovitelných zdrojů nepřekročí míru jejich regenerace,
2. míra užívání neobnovitelných přírodních zdrojů nepřekročí míru, jakou budou rozvíjeny substituující obnovitelné zdroje,
3. míra emisí škodlivin vypouštěných do životního prostředí nedosáhne hranice asimilačních schopností prostředí.

Nutná je samozřejmě i trvale udržitelná společnost, schopná úspěšně řešit základní sociální problémy, mezi které patří především chudoba, nezaměstnanost a neuspokojené materiální potřeby lidí. Lidé nepotřebují přepych, to jen psychologická prázdnota jako důsledek rozpadu komunity a společenské identity, vede ke zběsilé honbě po materiálním růstu. Trvale udržitelný rozvoj je mimo jiné debatou o hranicích růstu a jak konstatuje nositel Nobelovy ceny za ekonomii Jan Tinbergen: „Jsou pouze dvě oblasti, kde neexistují žádná omezení: je to počet generací, vůči kterým jsme odpovědní za stav, v jakém jim naši planetu i lidskou společnost předáme a naše vlastní tvořivost.“

Primárním předpokladem všech rozvojových cílů, (i těch mileniových) je potřeba udržení života na planetě a sekundárním je nutnost existence dospělé globální společnosti, tedy přeneseně i budování světového partnerství pro rozvoj.

Takové partnerství v argumentaci politických špiček, které v prohlášeních a smlouvách typu „Rozvojové cíle tisíciletí“, „Deklarace z Ria“ či „Kjótský protokol“, předkládají svoji pozitivní snahu o změnu, ale zároveň neplní konkrétní ustanovení, nemá žádnou budoucnost. Pak je totiž možné, že bez ohledu na potřebnost a důležitost institucí jako je OSN (Organizace spojených národů) či OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj), narůstá nedůvěra v jejich objektivní fungování a nestrannost. Například Již v roce 1964 bylo na konferenci OSN s názvem Obchod a rozvoj schváleno, aby bohaté země platily jedno procento HDP na rozvoj. Protože se to zdálo moc, Světová banka navrhla snížení hranice na 0,7 procenta HND, což nakonec přijalo i Valné shromáždění OSN v r. 1970 s dodatkem, že by se této úrovně mělo dosáhnout do roku 1980. USA se k závazku ovšem nepřidaly. Do dnešních dnů dosáhly či překročily hladinu ujednaných 0,7 procent pouze Dánsko, Lucembursko, Nizozemí, Norsko a Švédsko [Dostupné z WWW: <http://www.undp.org>].

Ale především, Rozvojový program Spojených národů UNDP (United Nations Development Program) se vyhýbá jádru problému: nestydatosti a prohnitosti vlád, zejména mnoha chudých zemí, které rozumné argumenty těžko přesvědčí, aby se vzdaly nablýskaných vojenských

zařízení, na kterých si mohou „namastit kapsu“, a místo toho nechaly vykopat studny pro své lidi.“Dále je dobré vědět, že již v roce 1996 přislíbila Světová banka a Mezinárodní měnový fond oddlužení jedenačtyřiceti zemím v rámci iniciativy HIPC a k témuž se zavázala i G8 na svém zasedání v Kolíně nad Rýnem v roce 1999. Tehdy ovšem slíbili odpustit sto miliard amerických dolarů! To, že se po devíti letech podařilo dosáhnout oddlužení u 43 procent HIPC (tj. 22 procent nejchudších zemí) ve výši přibližně čtvrtiny přislíbené částky (počítáno z nominálního dluhu), lze skutečně jen těžko považovat za úspěch. Skutečnou frašku ovšem představuje způsob, jakým se bude celé oddlužení provádět. Chudé země si ho totiž z velké části zaplatí sami! Ministerstvo financí Spolkové republiky Německo potvrdilo již 15. června, že dluhy, které mají oddlužované země u Světové banky (prostřednictvím agentury IDA) budou sice zcela odpuštěny, ale zároveň bude stejnou měrou snížena pomoc, která by jinak byla těmto zemím poskytnuta. IDA ovšem oddlužovanou částku dostane vyplacenu od G8 a bude ji přerozdělovat všem jedenaosmdesáti nejchudším státům. Oddlužované země však vyplatí podíl jen v tom případě, že splní podmínky G8, což znamená především odstranění všech obchodních bariér, do kterých se budou počítat i ochranná opatření, např. odmítání geneticky manipulovaných plodin, ochrana před jedovatými látkami, apod. Nejchudší státy tak mají jen mizivou šanci získat z oddlužení více prostředků na školství, zdravotnictví a potravinovou bezpečnost. Mohou si však být jisty dalším omezením svých možností bránit se dovozu dotované produkce ze Spojených států, Evropské unie a Japonska. Jediný, kdo na celé transakci opravdu vydělá, je skupina organizací spadajících pod Světovou banku“ [Dostupné z WWW: <http://www.rozvojovka.cz/analyzy>]. Co dodat? Tyto nedostatky, nalezneme při poskytování rozvojové pomoci na všech úrovních a jsou podávány jako partikulární, protože jejich náprava je skryta v bodu, který byl v Rozvojových cílech tisíciletí umístěn na poslední pozici.

Světové partnerství pro rozvoj musí být nově definováno pro novou globální společnost. Je potřebné dosáhnout přijetí a respektování několika zásadních hodnot, schopných sjednotit jednotlivce všech kulturních, politických, náboženských a filozofických směrů tzv. globální občanské etiky. V dnešní sekularizované společnosti se to zdá těžko uvěřitelné, ale může se stát, že 21. století bude stoletím obnovy náboženství, obnovy dialogu různých vyznání a duchovní evoluce lidstva. „Jsou mravní imperativy, které v různých podobách naleznete od Konfucia po Krista: nemá se krást, má se ctít rodina, máme vlídně přijmout hosta, který přichází s dobrým úmyslem, máme ctít přírodu, nemáme svět vnímat tak, že vše končí smrtí, ale že existuje jakýsi vyšší řád bytí, kde se všechno zhodnocuje.“ Václav Havel in [Nováček,

Pavel:1999.*Křižovatky budoucnosti, Směřování k udržitelnému rozvoji a globálnímu řízení.*
Praha: Nakladatelství G plus G].

Co je skutečně nutné? Revoluce světové solidarity. „Dnes jsme uprostřed další revoluce vědomí, která je aktivována rozšířením komunikací a technologie, je to revoluce rostoucích očekávání. Nová solidarita všech lidí národů, korporací a organizací by mohla být východiskem pro dosažení nově definovaných sociálních, politických, ekonomických a kulturních cílů, které povedou k budoucnosti, která bude bezpečnější, spravedlivější, humánnější a méně náchylná na krize, než současnost“ [Laszlo, E., Biermann, J: 1977. *Goals for Mankind(Cíle pro lidstvo)*. New York: Dutton Co.]. Právě Cíle pro lidstvo, zpráva, která je výsledkem spolupráce asi 130 osobností z celého světa, lidí vyjadřujících své osobní názory, lidí nezávislých na institucích, organizacích a vládách, mi přináší útěchu, bez ohledu na svoji relativní letitost. Představa, že lidé, ať už žijí kdekoliv, potřebují pro uspokojení svých cílů stejné věci je falešná v každé době. Budoucnost je v rukou našich svobodných rozhodnutí.